

Elżbieta M. Kacperska

Katedra Ekonomiki Rolnictwa i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Międzynarodowe przepływy siły roboczej

Wstęp

W ostatnich latach międzynarodowe migracje ludności stały się zjawiskiem powszechnym we współczesnej gospodarce światowej. Proces ten oznacza przemieszczanie się ludności na stałe lub czasowo poza granice państwa ojczystego. W 2015 roku odnotowano 244 mln międzynarodowych migracji, co stanowiło około 4% populacji świata [United Nations 2015]. Współcześnie proces migracji jest określany jako zjawisko globalne, wielokierunkowe i masowe. Wśród przyczyn nasilającego się zjawiska przeważa aspekt ekonomiczny, czyli migracja zarobkowa. Bardzo często ma ona charakter ukierunkowanego wyjazdu specjalisty (tzw. drenaż mózgów), który zna miejsce docelowego pobytu. Zachodzące na świecie procesy migracyjne najczęściej mają charakter legalny, jednak w ostatnich latach zauważalne jest nasilające się zjawisko migracji nielegalnej. Złożoność problemu międzynarodowej migracji powoduje konieczność podjęcia przez poszczególne państwa współpracy w tej dziedzinie w skali międzynarodowej oraz zarządzania migracjami [Lesińska 2015].

Cel, metody i źródła badań

Głównym celem artykułu było wskazanie tendencji w międzynarodowym przepływie siły roboczej. Do realizacji tego zamierzenia posłużyły cele szczegółowe:

- przegląd teorii międzynarodowych migracji,
- przedstawienie wielkości oraz kierunków współczesnej migracji siły roboczej,
- wskazanie na przyczyny i bariery współczesnej migracji siły roboczej,
- wskazanie na ekonomiczno-społeczne skutki migracji siły roboczej.

Badanymi objęto proces migracji ludności: globalnie, w ujęciu regionalnym oraz w podziale na imigrację i emigrację w latach 2000–2015.

W badaniach wykorzystano dane z:

- United Nations „International Migration Report”,
- OECD – Database on Immigrants in OECD and non-OECD Countries.

W niniejszym opracowaniu wykorzystano metodę studium literatury naukowej, analizy opisowej i porównawczej oraz elementy analizy statystycznej pod postacią następujących wskaźników:

- saldo migracji stanowi różnicę między liczbą osób, które napłynęły do danego kraju, a liczbą osób, które wyemigrowały z niego. Jest ono opisywane wzorem:

$$L_s = L_n(t) - L_o(t)$$

gdzie:

L_s – saldo migracji,

$L_n(t)$ – liczba osób, które przybyły na dane terytorium w okresie t ,

$L_o(t)$ – liczba osób opuszczających dany obszar w okresie t ,

- współczynnik napływu wędrownego brutto jest obliczany jako iloraz liczby osób, które przybyły do rozpatrywanego regionu w okresie t , i średniej liczby ludności danego terytorium. Wzór współczynnika przedstawia poniższa formuła:

$$W_n(t) = \frac{L_n(t)}{L(t)}$$

gdzie:

$W_n(t)$ – współczynnik napływu wędrownego brutto,

$L_n(t)$ – liczba osób, które przybyły na dane terytorium w okresie t ,

$L(t)$ – liczba ludności danego terytorium w okresie t ,

- współczynnik odpływu wędrownego brutto jest obliczany jako iloraz liczby osób, które opuściły dany region w okresie t , i liczby ludności tego regionu. Jego wzór przyjmuje postać:

$$W_o(t) = \frac{L_o(t)}{L(t)}$$

gdzie:

$W_o(t)$ – współczynnik odpływu wędrownego brutto,

$L_o(t)$ – liczba osób opuszczających dany obszar w okresie t ,

$L(t)$ – liczba ludności danego terytorium w okresie t ,

- przyrost wędrowski obliczany jako iloraz salda migracji na danym terytorium w okresie t do średniej liczby ludności tego terytorium w okresie t . Jego wzór przyjmuje postać:

$$W_{mn}(t) = \frac{L_n(t) - L_o(t)}{L(t)} = W_n(t) - W_o(t)$$

gdzie: $W_{mn}(t)$ – przyrost wędrowski, pozostałe oznaczenia jak wyżej.

- współczynnik efektywności migracji pokazuje, jaka część ludności migrującej osiedla się na danym terenie w okresie t . Przyjmuje on wartości w przedziale $(-1, +1)$. Im bliżej jest wartości 0, tym ruchy migracyjne są mniej efektywne w sensie ilościowym [Rymarczyk 2010]:

$$W_{em}(t) = \frac{L_n(t) - L_o(t)}{L_n(t) + L_o(t)}$$

gdzie: $W_{em}(t)$ – współczynnik efektywności migracji, pozostałe oznaczenia jak wyżej.

Migracja ludności – ujęcie teoretyczne

Słowo migracja pochodzi od łacińskiego słowa *migratio* i oznacza wędrowkę, czyli przemieszczanie się mieszkańców kraju lub regionu [Tokarski 1980]. Możemy wyróżnić migracje wewnętrzne i migracje zewnętrzne, czyli międzynarodowe. Zgodnie z definicją ONZ międzynarodowa migracja ludności oznacza przemieszczanie się ludności przez granice na okres nie krótszy niż jeden rok [Bożyk 2008]. Z międzynarodową migracją są związane jej różne formy [Bożyk 2004, Rymarczyk 2010]:

- imigracja (przyjazd do obcego kraju w celu osiedlenia się),
- emigracja (opuszczenie kraju ojczystego na stałe lub czasowo),
- reemigracja (powrót emigrantów),
- repatriacja (powrót osób przymusowo przebywających poza granicami),
- uchodźstwo (przymusowa emigracja).

Zjawisko migracji jest tak obszerne, że powstało wiele jego klasyfikacji. Pod względem czasu trwania wyróżnia się migracje krótkookresowe (sezonowe przebywanie za granicą kraju, trwające zazwyczaj krócej niż jeden rok; wyjazd z zamiarem powrotu) i długookresowe (zamieszkiwanie poza granicami dłużej niż jeden rok).

Ze względu na przyczyny zmiany miejsca zamieszkania rozróżnia się migracje: ekonomiczne, polityczne (wywołane przede wszystkim wojnami, prześladowaniami), rodzinne (związane z zakładaniem i łączeniem rodzin), turystyczne (związane z chęcią zwiedzenia świata) i religijne (spowodowane chęcią przebywania wśród współwyznawców danej religii, np. pielgrzymki), demograficzne (spowodowane brakiem pracy itp.), ekologiczne (związane z zanieczyszczeniem środowiska, skażeniami).

Migracje ekonomiczne podejmowane są w celu poszukiwania zatrudnienia i lepszych zarobków, nastawione są na korzyści materialne. Obejmują one dwie grupy emigrantów ekonomicznych. Pierwsza z nich to tzw. migranci przeżycia, dla których celem jest zdobycie jakichkolwiek środków do zaspokojenia często podstawowych potrzeb, zaś drugą grupę stanowią „migranci mobilni”, którzy zmierzają do poprawy standardu życia, zgromadzenia funduszy na inwestycje i inne cele ukierunkowane na rozwój [Puchalska i Barwińska-Małajowicz 2010].

Wśród przyczyn procesów migracyjnych wyróżniamy: przyczyny globalne (o charakterze ogólnym), czynniki wypychające (tzw. motywy skłaniające od emigracji) i czynniki przyciągające (tzw. przyczyny skłaniające do imigracji) [Bożyk 2004].

„Przepływ zasobów pracy dokonuje się w różnych formach, np.:

- przepływy niewykwalifikowanych pracowników,
- migracje wykwalifikowanych pracowników, coraz częściej z wyższym wykształceniem,
- przepływ wysoko wykwalifikowanych specjalistów (tzw. drenaż mózgów)” [Puchalska i Barwińska-Małajowicz 2010].

Pojęcie drenażu mózgów jest różnie opisywane. Zgodnie z definicją ONZ oznacza on jednostronny ruch wykwalifikowanych osób z krajów rozwijających się do rozwiniętych, zapewniający relatywnie wyższe wynagrodzenie i w efekcie lepsze warunki do życia. Inne definicje wskazują na „ponoszenie przez dany kraj strat w szeregach wykształconej elity, w rozmiarach zagrażających potrzebom narodowego rozwoju, zwłaszcza w długofalowej perspektywie”, czy też „utrata przez państwo większej liczby wyedukowanych ludzi, niż samo na bieżąco kształci” [Tarasiewicz 2013]. Drenaż mózgów dotyczy krajów, z których następuje emigracja. Kraje, do których napływają imigranci o wysokich kwalifikacjach, pozyskują fachowców i tu wskazuje się na zjawisko „pozyskiwania mózgów”. Kraje „pozyskujące mózgi” osiągają korzyści w sytuacji, kiedy pozyskiwane zasoby nowych specjalistów są wykorzystywane zgodnie z ich kwalifikacjami. Zwyczajna emigracja zarobkowa ludzi wysoko wykwalifikowanych może mieć też charakter marnotrawstwa, gdy specjaliści nie pracują w swoich zawodach, a często podejmują pracę poniżej swoich możliwości i kwalifikacji [Tarasiewicz 2013].

Ludzie migrujący często napotykają na różne bariery, które uniemożliwiają im opuszczenie kraju lub osiedlenie się w innym kraju. Do najczęściej spotykanych barier zaliczamy [Michałowski i Oziewicz 2013]:

- „bariery geograficzne, w tym warunki klimatyczne, naturalne przeszkody tj. ukształtowania terenu, obszary szczególnie narażone na wstrząsy tektoniczne, duże odległości dzielące kraje oraz konieczność poniesienia znacznych kosztów związanych z przeniesieniem się,
- bariery kulturowo-społeczne, dotyczące głównie odrębności zwyczajów, języka i religii,
- bariery psychologiczne, czyli strach przed nieznanym, utrata kontaktów z rodziną,
- bariery polityczne, tzn. odrębność systemów politycznych,
- bariery prawno-administracyjne – ograniczenia, których celem jest zapewnienie zatrudnienia i odpowiedniego poziomu zarobków dla własnych obywateli,
- bariery ekonomiczne – duże koszty zmiany miejsca zamieszkania”.

W literaturze przedmiotu występuje wiele teorii, które starają się wyjaśnić motywy i skutki przepływu siły roboczej w skali międzynarodowej, poczynając od teorii klasycznej poprzez neoklasyczną teorię migracji, nową ekonomiczną teorię migracji, teorię dualnego rynku pracy do teorii systemu światowego. Poniżej zaprezentowano główne założenia wybranych teorii. Z perspektywy nauk ekonomicznych jednym z najstarszych opracowań dotyczących migracji jest klasyczne podejście G. Olssona, które określa, że „podstawowym powodem poszukiwania pracy poza granicami kraju jest dążenie emigranta do maksymalizacji dochodów” przy określonych założeniach, tj. braku barier migracyjnych, pełnej wiedzy o korzyściach możliwych do uzyskania [Puchalska i Barwińska-Małajowicz 2010]. Migracja była wskazywana jako mechanizm redystrybucji zasobów pracy. Migracje zarobkowe generowane były przez różnice między podażą i popytem na pracę w różnych regionach. Pracownicy przemieszczali się z regionów o niskich płacach do regionów, gdzie płace były wyższe. Swobodny przepływ zasobów pracy wpływał korzystnie zarówno na kraj odpływu, jak i na kraj napływu siły roboczej [Misala 2005].

Neoklasyczna teoria migracji prezentuje podejście mikro- (Harris, Todaro) i makroekonomiczne (Sjaastad, Todaro, Borjas). Zgodnie z teorią „pracownicy emigrują do tych krajów, w których są wyższe stawki płacy, czyli tam, gdzie jest to dla nich najbardziej opłacalne” [Puchalska i Barwińska-Małajowicz 2010]. Różnice wynagrodzeń są bodźcem do przepływu pracowników z krajów o niskich płacach do krajów, gdzie są one wyższe. Migracje zmniejszają różnice wynagrodzeń, a przepływy ulegają zahamowaniu, gdy poziom płac się ujednocili [Misala 2005]. Migranci podejmują decyzje o migracji na podstawie własnego

rachunku kosztów i korzyści, w ten sposób oceniając przyszłe zarobki [Górny i Kaczmarczyk 2003].

Nowa ekonomiczna teoria migracji, rozpatrywana m.in. przez Starka, Taylora i Blooma, wyjaśnia proces migracji podejmowany przez całe grupy, tj. rodziny, gospodarstwa domowe. Nie tylko dochód ma znaczenie jako bodziec migracji, lecz „minimalizacja ryzyka związana z dywersyfikacją dochodów rodziny”, np. rodzina „wysyła jednego członka do innego kraju, żeby zapewnić sobie uzyskiwanie dochodów z kilku źródeł” [Puchalska i Barwińska-Małajowicz 2010]. W obecnych czasach przekłada się to na przekazy pieniężne kierowane do rodzin [Górny i Kaczmarczyk 2003].

Teoria dualnego rynku pracy (Piore) analizuje migracje od strony popytu (pracodawców) i podaży (pracowników). Impulsem dla migracji pracowników o niskich kwalifikacjach z krajów słabiej rozwiniętych są działania pracodawców z krajów przyjmujących imigrantów w celu przyciągnięcia pracowników do pewnych segmentów rynku pracy. Tymi segmentami w krajach wysoko rozwiniętych są sektory pracochłonne, czyli miejsca pracy niepopularne, np. o niskim prestiżu, niskim wynagrodzeniu itp. „Według tej teorii pracownicy napływający z innego kraju nie stanowią zagrożenia dla pracowników rodzimych”. [Puchalska i Barwińska-Małajowicz 2010].

Teoria systemu światowego (Wallerstein) dzieli świat na centrum i peryferie. Zgodnie z tą teorią migracja pracowników następuje z regionów peryferyjnych do centrów, gdzie następuje ciągły rozwój.

Zarówno napływ, jak i odpływ ludności niosą ze sobą konsekwencje dla krajów emigracyjnego oraz imigracyjnego. Kraje, z których ludność wyjeżdża (emigracyjne), są zazwyczaj słabo rozwinięte, z relatywnie niską płacą minimalną, a także mogą to być obszary objęte konfliktem zbrojnym. Państwa imigracyjne są na ogół krajami wysoko rozwiniętymi gospodarczo. Skutki migracji zarówno pozytywne, jak i negatywne przedstawiono w tabeli 1.

Rozmiary i kierunki międzynarodowych przepływów siły roboczej

Od 2000 roku odsetek osób migrujących w ogólnej liczbie mieszkańców świata zwiększył się o ponad 1 p.p. W 2014 roku około 4% populacji światowej (244 mln osób) migrowało. Największy udział w ogólnoświatowej migracji odnotowano dla Oceanii (20,6%), Ameryki Północnej (15,2%) i Europy (10,3%). Światowe przepływy siły roboczej od 2000 roku wykazują się tendencją wzrostową. W Ameryce Północnej odsetek osób migrujących w analizowanym

Tabela 1
Skutki migracji

Skutki pozytywne	Skutki negatywne
Dla kraju pochodzenia	
<ul style="list-style-type: none"> – zmniejszenie podaży na wewnętrznym rynku pracy (zmniejszenie bezrobocia) – zmniejszenie podaży siły roboczej przy utrzymaniu popytu na nią często prowadzi do podniesienia płac – transfer części zarobków do kraju macierzystego – podniesienie stopy życiowej rodzin migrantów pozostających w kraju – inwestycje finansowe, pochodzące z oszczędności emigrantów, przyczyniają się do wzrostu gospodarczego kraju – powracający emigranci mogą posiadać podwyższone klasyfikacje zawodowe oraz kapitał, który mogą zainwestować na miejscu – likwidacja negatywnych stereotypów, upowszechnianie wiedzy, rozwój kultury 	<ul style="list-style-type: none"> – podniesienie płac negatywnie wpływa na warunki działania przedsiębiorstw – zmniejszenie podaży siły roboczej powoduje zmniejszenie mobilności terytorialnej oraz gotowości podejmowania pracy – utrata ludzi młodych, którzy skorzystali ze świadczeń nieodpłatnych w kraju macierzystym np. szkolnictwa – wyjazd na stałe ludzi młodych może spowodować proces starzenia się społeczeństwa, czyli „brak rąk do pracy” – zahamowanie rozwoju gospodarczego kraju – uszczuplenie wykwalifikowanych zasobów ludzkich (zjawisko drenażu mózgów)
Dla kraju przyjmującego imigrantów	
<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie potencjału siły roboczej – przyspieszenie wzrostu gospodarczego – trudność z otrzymaniem pracy może doprowadzić do wzrostu dyscypliny pracy – zmniejszenie obciążeń dla budżetu państwa związanych z kształceniem ludzi, gdyż koszty te pokryło państwo macierzyste – dostęp do unikalnych kwalifikacji, zanikających zawodów – możliwość kontynuowania procesu urbanizacji – wzrost poziomu produkcji 	<ul style="list-style-type: none"> – spadek poziomu płac – trudności z otrzymaniem pracy – zwiększona konkurencja – wzrost wymagań ze strony pracodawcy – państwo ponosi koszty dostosowania (asymilacji) w nowych warunkach rodzin imigrantów (np. kursy nauki języka, wiedzy obywatelskiej) – wzrost napięć społecznych, przestępczości, akty ksenofobii, zamieszki na tle etnicznym
Dla migranta	
<ul style="list-style-type: none"> – wyższe zarobki w kraju docelowym niż w kraju pochodzenia – poprawa standardu życia osobistego i rodziny – możliwość zdobycia nowych kwalifikacji zawodowych – doskonalenie zdolności językowych – poznawanie nowej kultury, zwyczajów w kraju emigracji 	<ul style="list-style-type: none"> – rozstanie się z rodziną, przyjaciółmi, rozpad rodzin – gorszy rozwój dzieci w niepełnych rodzinach i powstanie problemu tzw. „sierot” – życie i praca w gorszych warunkach w kraju docelowym niż w kraju pochodzenia – podejmowanie zatrudnienia niezgodnego z kwalifikacjami, tzw. marnotrawstwo, drenaż mózgów – duże koszty (transportu, wynajmu mieszkania itp.) przemieszczania się za granicę ponoszone przez całą rodzinę

Źródło: Bożyk [2004, s. 106], Puchalska i Barwińska-Małajowicz [2012, s. 123].

Tabela 2

Odsetek osób migrujących na świecie w ogólnej populacji w wybranych latach [%]

Regiony	2000	2005	2010	2014
Świat	2,86	2,93	3,12	3,90
Afryka	1,80	1,70	1,60	1,70
Azja	1,30	1,40	1,60	1,70
Europa	7,70	8,80	9,80	10,30
Ameryka Południowa	1,20	1,30	1,40	1,50
Ameryka Północna	12,90	13,80	14,90	15,20
Oceania	17,30	18,10	19,60	20,60

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych United Nations [2015].

okresie wzrósł o 2,3 punktu procentowego, zaś w Europie o 2,6 punktu procentowego, najniższy występował w Afryce i Azji (tab. 2).

Imigracje na świecie od 2000 roku charakteryzują się tendencją rosnącą. W 2014 roku liczba imigrantów wynosiła 243,7 mln osób, a więc nastąpił wzrost o prawie 70 mln względem 2000 roku. Największą dynamiką zmian charakteryzują się: Australia i Oceania oraz Azja, odpowiednio ze wzrostem o 50 i 48,9% w porównaniu do 2000 roku.

W 2014 roku najwięcej imigrantów napłynęło na teren Europy. Porównując z 2000 rokiem, nastąpił wzrost liczby imigrantów w tym rejonie o około 35,5%. Na drugim miejscu znajduje się Azja (w 2014 r. 75 mln). Równie atrakcyjnym miejscem docelowym migrantów była Ameryka Północna, gdzie w porównaniu z 2000 rokiem liczba imigrantów wzrosła o prawie 35% (tab. 3).

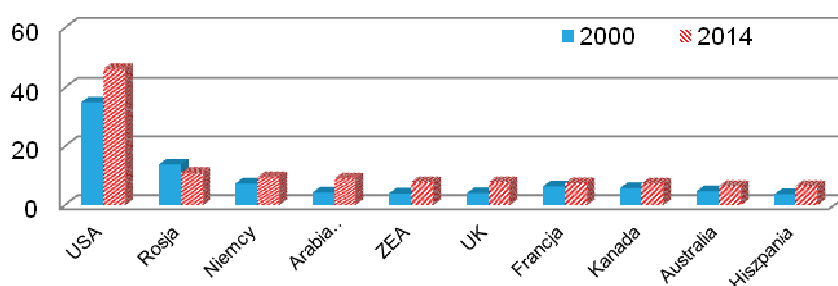
Tabela 3

Liczba, udział oraz dynamika zmian imigrantów na świecie w wybranych latach

Region	2000		2005		2010		2014		
	liczba osób [mln]	udział [%]	liczba osób [mln]	udział [%]	liczba osób [mln]	udział [%]	liczba osób [mln]	udział [%]	dynamika 2000 = 100
Świat	174,5	100,0	194,7	100,0	220,7	100,0	243,7	100,0	139,6
Afryka	15,6	8,9	16,5	8,5	17,1	7,7	20,6	8,5	132,4
Azja	50,4	28,9	58,0	29,8	67,8	30,7	75,0	30,8	148,9
Europa	56,2	32,2	60,7	31,2	69,2	31,4	76,1	31,2	135,5
Ameryka Południowa	6,5	3,7	7,3	3,7	8,1	3,7	9,2	3,8	142,0
Ameryka Północna	40,4	23,2	46,1	23,7	51,2	23,2	54,5	22,4	134,9
Oceania	5,4	3,1	6,1	3,1	7,3	3,3	8,1	3,3	150,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OECD [2016].

Najchętniej wybieranymi regionami przez imigrantów są tereny wysoko rozwinięte, uprzemysłowione, z większymi możliwościami na znalezienie znacznie lepiej płatnej pracy. Najczęściej wybieranym krajem docelowym dla imigrantów w analizowanym okresie były Stany Zjednoczone. W 2014 roku na terenie USA przebywało 47,5 mln imigrantów, w porównaniu do 2000 roku liczba ta zwiększyła się o 12,5 mln osób. Liczba imigrantów przybywających do USA niezmiennie utrzymuje się na wysokim poziomie. Drugie miejsce w klasyfikacji zajmuje Rosja, z czterokrotnie mniejszą liczbą imigrantów w stosunku do USA. Niemcy klasyfikują się na trzecim miejscu ze wzrostem liczby imigrantów o ponad 2 mln (rys. 1).

Rysunek 1

Kraje o największej liczbie imigrantów w 2000 i 2014 roku [mln osób]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OECD [2016].

Zjawisko emigracji, tak jak imigracji, charakteryzuje się tendencją wzrostową. Zarówno w 2000 roku, jak i 2014 roku pod względem liczby osób wyjeżdżających dominuje region Azji i Europy (tab. 4).

W analizowanym okresie największą dynamikę wzrostu odpływu wykazywali emigranci z terenów Oceanii (ponad 80% wzrost) i Ameryki Południowej (58% wzrost) – tabela 4.

Wśród 10 krajów o największej emigracji przeważają kraje rozwijające się. Na szczycie plasują się Indie, z których wyemigrowało ponad 15 mln osób w 2014 roku. Na kolejnych miejscach rankingu lokują się Meksyk i Rosja. Emigracja wiąże się z możliwością szybkiej poprawy sytuacji ekonomicznej, dla części osób jest to jedyny sposób na znalezienie schronienia w przypadku wojny, dlatego coraz więcej osób decyduje się na wyjazd (rys. 2).

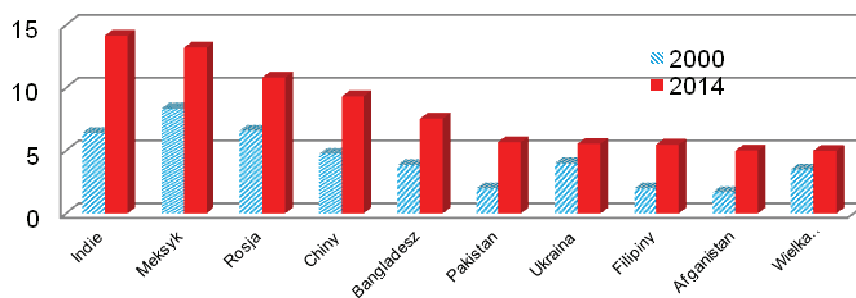
Z analizy salda migracji wynika, że Ameryka Północna i Europa mają dodatnie saldo. Są to regiony o charakterze docelowym dla migrujących, czyli tam chcą oni podjąć pracę i osiąść. Pozostałe regiony charakteryzują się ujemnym saldem migracji (w 2014 r. –22,9 mln w Azji, –13,9 mln w Ameryce Południowej i –12,9 mln w Afryce) – tabela 5.

Tabela 4

Liczba, udział oraz dynamika zmian wśród emigrantów na świecie w wybranych latach

Region	2000		2005		2010		2014		
	liczba osób [mln]	udział [%]	liczba osób [mln]	udział [%]	liczba osób [mln]	udział [%]	liczba osób [mln]	udział [%]	dynamika 2000 = 100
Świat	174,5	100,0	194,7	100,0	220,7	100,0	235,3	100,0	134,8
Afryka	24,8	14,2	25,1	12,9	31,6	14,3	33,5	14,2	134,8
Azja	72,2	41,4	81,6	41,9	94,9	43,0	97,9	41,6	135,4
Europa	42,5	24,4	44,3	22,7	46,7	21,2	50,0	21,2	117,7
Ameryka Południowa	14,5	8,3	18,9	9,7	20,4	9,2	23,1	9,8	158,1
Ameryka Północna	15,9	9,1	19,7	10,1	20,2	9,1	22,9	9,7	144,0
Oceania	4,3	2,45	5,1	2,6	6,9	3,1	7,7	3,3	181,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OECD [2016].

Rysunek 2

Kraje o największej liczbie emigrantów w 2000 i 2014 roku [mln osób]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OECD [2016].

Tabela 5

Saldo migracji na świecie w wybranych latach [mln]

Region	2000	2005	2010	2014
Afryka	-9,2	-8,6	-14,5	-12,9
Azja	-21,8	-23,6	-27,1	-22,9
Europa	13,7	16,4	22,5	26,1
Ameryka Południowa	-8,0	-11,6	-12,3	-13,9
Ameryka Północna	24,5	26,4	31,0	31,6
Oceania	1,1	1,0	0,4	0,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie United Nations [2016b].

Największym współczynnikiem napływu oraz odpływu wędrownego brutto charakteryzuje się Australia i Oceania (wartości wynoszą odpowiednio 0,22 dla napływu oraz 0,21 dla odpływu), Ameryka Północna i Europa. Na końcu zestawienia znajdują się Afryka, Azja oraz Ameryka Południowa. Największą wartość przyrostu wędrownego odnotowano w Ameryce Północnej (0,09), Europie (0,03) oraz Australii i Oceanii (0,01). Pozostałe kontynenty mają ujemną wartość tego wskaźnika. Z analizy pod kątem efektywności migracji Ameryka Północna i Europa wskazują na największy jej poziom, zaś Ameryka Południowa i Afryka na najniższy (tab. 6).

Tabela 6

Wyniki pomiaru międzynarodowej migracji w 2014 roku

Region	Współczynnik napływu wędrownego brutto (W_n)	Współczynnik odpływu wędrownego brutto (W_o)	Przyrost wędrowny (W_{mn})	Współczynnik efektywności migracji (W_{em})
Świat	0,0336	0,0325	0,0012	0,0175
Afryka	0,02	0,03	-0,01	-0,24
Azja	0,02	0,02	-0,01	-0,13
Europa	0,10	0,07	0,03	0,21
Ameryka Południowa	0,01	0,04	-0,02	-0,43
Ameryka Północna	0,15	0,06	0,09	0,41
Oceania	0,22	0,21	0,01	0,02

Źródło: Opracowanie własne na podstawie United Nations [2016b].

Światowe migracje z podziałem na grupy wiekowe

W okresie 2000–2014 nastąpił wzrost liczby osób migrujących w każdej grupie wiekowej. Największy przyrost można zauważyć w grupie osób w przedziale wiekowym 30–44, gdzie w porównaniu do roku bazowego (2000 r.) liczba migrantów wzrosła prawie o 22 mln osób, czyli o 42,4%. Kolejną grupę (około 20% ogółu migracji) stanowią migranci w wieku 45–59. Łącznie migracja osób w wieku produkcyjnym stanowiła około 68% w analizowanym okresie z tendencją wzrostową. Wiąże się to z tym, iż ludzie w tym wieku poszukują lepszej pracy, poprawiającej ich sytuację ekonomiczną, aby zapewnić lepszy byt swoim rodzinom. Najmniejszą tendencją wzrostową zaobserwowano wśród osób poniżej 19. roku życia (w większości państw występuje obowiązek szkolny) – tabela 7.

Tabela 7

Migracje na świecie z podziałem na grupy ludności według wieku w wybranych latach

Przedział wiekowy [lata]	2000		2010		2014		2000 = 100
	liczba osób [mln]	udział [%]	liczba osób [mln]	udział [%]	liczba osób [mln]	udział [%]	
Poniżej 19	30,8	17,7	33,3	15,1	36,5	15,3	118,5
20–29	30,2	17,3	38,7	17,5	42,8	17,9	141,7
30–44	50,9	29,2	66,3	30,0	72,5	30,3	142,4
45–59	33,5	19,2	46,2	20,9	49,0	20,5	146,3
60+	29,1	16,6	36,3	16,4	38,5	16,1	132,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych United Nations [2016b].

Największe korytarze migracyjne w latach 2000–2015

Z najnowszego Raportu Organizacji Narodów Zjednoczonych (UN) wynika, że w latach 2000–2015 zmieniły się kierunki migracji. W latach 1990–2000 wśród trzech największych korytarzy migracyjnych były korytarze: Meksyk – Stany Zjednoczone, Rosja – Niemcy i Palestyna – Jordania. W latach 2000–2010 kierunki migracji uległy zmianie. Korytarz migracyjny Meksyk – USA nadal był na pierwszym miejscu, jednak liczba imigrantów zmniejszyła się o połowę. Na drugim miejscu znajdowały się przepływy z Indii do Zjednoczonych Emiratów Arabskich, a na trzecim z Polski do Niemiec. W ostatnim okresie (2000–2015) powstały zupełnie nowe korytarze migracyjne. Największe przepływy imigrantów następowały w korytarzach migracyjnych z Syrii do Turcji, z Syrii do Libanu i z Syrii do Jordanii [United Nations 2016c].

Głównym kierunkiem migracji wielu osób jest przede wszystkim Europa. Spowodowane jest to tym, że większość krajów europejskich ocenia się jako bogate i wysoko rozwinięte. To tam przybywa większość uchodźców, szukających schronienia przed wojną. Europa Środkowa jest celem migracji ludności z Europy Wschodniej lub Azji. Częstym kierunkiem migracji jest również Europa Zachodnia, głównie dla imigrantów z Afryki i Azji.

Najwięksi odbiorcy przekazów pieniężnych

Jednym z ekonomicznych efektów migracji siły roboczej są międzynarodowe przekazy pieniężne przesyłane do kraju pochodzenia imigranta. Przekazy te mają ogromne znaczenie szczególnie w krajach słabo rozwiniętych, ponieważ w znaczącym stopniu wpływają one na gospodarkę, przyczyniając się m.in. do

poprawy jakości życia ludzi itp. Wśród 10 największych odbiorców przepływów pieniężnych od własnych emigrantów w 2015 roku były głównie państwa rozwijające się. Na pierwszym miejscu plasują się kraje azjatyckie, tj. Indie – 72,2 mld USD i Chiny – 63,9 mld USD.

Najwięcej środków pieniężnych wysyłają imigranci do swych krajów z USA – 56 mld USD, Arabii Saudyjskiej – 37 mld i Rosji – 33 mld USD (tab. 8).

Tabela 8

Przepływy pieniężne emigrantów w 2015 roku [mln USD]

Najwięksi odbiorcy przekazów pieniężnych z krajów zamieszkałych przez emigrantów w 2015 roku			Najwięksi nadawcy przekazów pieniężnych do krajów zamieszkałych przez imigrantów w 2015 roku		
kraje		kwota [mld USD]	kraje		kwota [mld USD]
1	Indie	72,2	1	USA	56,3
2	Chiny	63,9	2	Arabia Saudyjska	36,9
3	Filipiny	29,7	3	Rosja	32,6
4	Meksyk	25,7	4	Szwajcaria	24,7
5	Francja	24,6	5	Niemcy	20,8
6	Nigeria	20,8	6	Zjednoczone Emiraty Arabskie	19,3
7	Egipt	20,4	7	Kuwejt	18,1
8	Pakistan	20,1	8	Francja	13,8
9	Niemcy	17,5	9	Luksemburg	12,7
10	Bangladesz	15,8	10	Wielka Brytania	11,5

Źródło: WBG [2016].

Podsumowanie i wnioski

Międzynarodowe przepływy siły roboczej są zjawiskiem dynamicznie rozwijającym się w ostatnich latach w gospodarce światowej. Z analizy tego zagadnienia wyciągnięto następujące wnioski:

- obecnie w skali świata migruje około 4% populacji,
- największa skala emigracji dotyczy krajów rozwijających się,
- krajami docelowymi dla migrantów są głównie państwa rozwinięte Europy Zachodniej oraz USA,
- proces migracji wywiera pozytywne i negatywne skutki zarówno dla krajów wysyłających, jak i przyjmujących,
- migranci osiągają korzyści z tytułu zmiany kraju zatrudnienia, ale ponoszą też koszty, m.in. dochodzi do rozpadu ich rodzin,
- proces migracji ludności charakteryzuje się tendencją wzrostową z prognozą dalszego wzrostu do 2020 roku [United Nation 2015].

Literatura

- BOŻYK P., 2004: *Egzemplifikacja międzynarodowych stosunków gospodarczych*, WSHiP im. Łazarskiego, Warszawa.
- BOŻYK P., 2008: *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa.
- GÓRNYA., KACZMARCZYK P., 2003: *Uwarunkowani i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*. Prace migracyjne ISS Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 49.
- LESIŃSKA M., 2015: *Migracje*, [w:] A. Florczak, A. Lisowska (red.), *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, OTO Agencja Reklamowa, Wrocław, dostęp on-line grudzień http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/59029/Organizacje_miedzynarodowe_w_dzialaniu.pdf.
- MICHAŁOWSKI T., OZIEWICZ E., 2013: *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa.
- MISALA J., 2005: *Wymina międzynarodowa i gospodarka światowa. Teoria i mechanizmy funkcjonowania*, SGH, Warszawa.
- OECD, 2016: *Database on Immigrants in OECD and non-OECD Countries*, dostęp on-line www.oecd.org/els/mig/dioc.htm.
- PUCHALSKA K., BARWIŃSKA-MAŁAJOWICZ A., 2010: *Międzynarodowe przepływy kapitału i siły roboczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- RYMARCZYK J. (red.) 2010: *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa.
- TARASIEWICZ P., 2013: Migracje a drenaż mózgów, [w:] Człowiek w kulturze. Pismo poświęcone filozofii i kulturze. Emigracja i cywilizacje, Fundacja Lubelska Szkoła Filozofii Chrześcijańskiej 23, 145–160.
- TOKARSKI J. (red.), 1980: *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa.
- United Nations, 2015: *International Migration Report 2015*, Department of Economic and Social Affairs, dostęp on-line <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatesgraphs.shtml?lg1>.
- United Nations, 2016a: *International Migration Report 2015 (highlights)*, Department of Economic and Social Affairs, New York, dostęp on-line http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2015_Highlights.pdf.
- United Nations, 2016b: *International Migration Report 2016*: United Nations Global Migration Database: New York, dostęp on-line <http://esa.un.org/unmigration/>.
- United Nations, 2016c: *Migration Report 2015*, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2015.pdf>.
- WBG, 2016: *Migration and remittances*, Factbook 2016, third edition, World Bank Group, <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/4549025-1450455807487/Factbookpart1.pdf>.

International flows of labor

Abstract

The aim of the study is to present the trends in international flows of labor and to identify their causes and consequences in the years 2000–2014. The research involved the migration of population: globally, by region and by immigration and emigration. The research is based on the scientific literature as well as descriptive and comparative analysis. International flows of labour were booming in recent years. In 2015, about 4% of the world's population migrated. Among the causes of this growing phenomenon, the economic aspect is the most important one (labour migration). The target areas for immigrants are mainly the countries of Western Europe (Germany, France) and North America (USA).

Key words: migration, emigration, immigration, brain drain, labor

